

УДК 007:81'367.625(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-104-118](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-104-118)

Горбенко Інна Федорівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри видавничої справи та редагування, факультет журналістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, <https://orcid.org/0000-0003-2190-0887>

Грищенко Олександр Володимирович кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та філології, Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», м. Миколаїв, вул. Котельна, 2, 54003, <https://orcid.org/0000-0002-4361-5705>

Юлдашева Світлана Анатоліївна кандидат філологічних наук, професор кафедри правничої лінгвістики, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, тел.: (066) 114-94-15, <https://orcid.org/0000-0003-2614-2560>

ВПЛИВ МЕДІА НА ЕВОЛЮЦІЮ МОРФОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто проблемні питання впливу ЗМІ на морфологічну складову української мови. Автори з'ясували, що центральною комунікативною ознакою мови є правильність – дотримання норм сучасної української мови, а одним із основних лінгвальних ідентифікаторів правильності є досконале володіння морфологічними нормами української мови. Визначено чинники, під впливом яких формується мова сучасних мас-медіа. У статті наголошено, що телебачення, порівняно з іншими засобами масової інформації, може значно більше впливати на формування культури мовлення, оскільки охоплює широку аудиторію, усі сфери життя, популяризує новітні входження, формує мову, тож через телебачення повинна активно пропагуватися українська мова.

Розглянуто новотвори у мовленні журналістів, що свідчать про здатність формувати та пропагувати нові норми у площині медіа. У роботі основний акцент зроблено на особливостях варіативності граматичних мовних норм, до яких входять морфологічні модифікації. Встановлено, що на граматичному рівні кількісно найбільша група помилок стосується відмінювання іменників, велику частину від загальних граматичних відхилень на телебаченні становить відміню-

вання числівників. В уживанні форм інших частин мови (дієслів, прикметників, прислівників, займенників) граматичних помилок менше. Схарактеризовано випадки неправильного вживання прийменників. Приведено низку конкретних прикладів таких граматичних морфологічних змін. Досліджено вплив сучасних засобів масової інформації на морфонологічні процеси у творенні девербативів в українській мові.

Автори зробили висновок, що у мові медіапростору поступово модифікуються загальноприйняті норми, змінюється сучасне українське мовлення, поповнюється лексичний склад української мови, активно видозмінюються старі словникові форми та утворюються нові слова. Зовнішні впливи є одними з найбільш помітних факторів мовної еволюції. Досліджено, що зараз спостерігаються випадки порушення журналістами сполучення слів у реченні та неправильного утворення граматичних форм.

Ключові слова: морфологічна модифікація, мовна норма, граматична зміна, словникова форма, медіа, українська мова.

Horbenko Inna Fedorivna PhD in Philology, Associate Professor, Publishing and Editing Department, Faculty of Journalism, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, <https://orcid.org/0000-0003-2190-0887>

Hryshchenko Oleksandr Volodymyrovych PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Journalism and Philology, Faculty of Socioeconomic, Pylyp Orlyk International Classical University, Mykolaiv, <https://orcid.org/0000-0002-4361-5705>

Yuldasheva Svitlana Anatolyivna PhD in Philology, Associate Professor, Department of Legal Linguistics, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, tel.: (066)114-94-15, <https://orcid.org/0000-0003-2614-2560>

THE INFLUENCE OF THE MEDIA ON THE EVOLUTION OF THE MORPHOLOGICAL SYSTEM OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

Abstract. The article examines the problematic issues of media influence on the morphological component of the Ukrainian language. The authors found out that the central communicative feature of the language is correctness – compliance with the norms of the modern Ukrainian language, and one of the main linguistic identifiers of correctness is compliance with and perfect mastery of the morphological norms of the Ukrainian language.

Factors under the influence of which the language of modern mass media is formed are determined. The article emphasizes that television, compared to other mass media, can significantly influence the formation of broadcasting culture, as it covers a wide audience, all spheres of life, popularizes the latest development, and shapes the language, therefore, active propaganda of the Ukrainian language should be carried out through television.

Innovations in the speech of journalists are considered, which testify to the ability to form and promote new norms in the media sphere. In the study, the main emphasis is placed on the peculiarities of the variability of grammatical language norms, which include morphological modifications. It was established that at the grammatical level the largest quantitative group of errors concerns the declension of nouns, a large share of the total grammatical deviations on television is the declension of numerals, the use of forms of other parts of speech (verbs, adjectives, adverbs, pronouns) constitutes a smaller part of grammatical errors. Cases of improper use of prepositions are characterized. A number of specific examples of such grammatical morphological changes is given. The influence of modern mass media on morphonological processes in the creation of deverbatives in the Ukrainian language is studied.

The authors came to the conclusion that generally accepted norms are gradually being modified in the language of the media space, modern Ukrainian speech is a subject to change, the lexical composition of the Ukrainian language is being replenished, old dictionary forms are being actively modified and new words are being formed. External influences are one of the most noticeable factors in language evolution. It has been investigated that currently there is a situation of violations of combining words in a sentence and incorrect formation of grammatical forms by journalists.

Keywords: morphological modification, a language norm, a grammatical change, a dictionary form, media, Ukrainian language.

Постановка проблеми. Мова як чинник національної культури, засіб ідентифікації народу і, врешті-решт, культурна цінність акумулює духовну культуру й одночасно відображає традиції народу, його світогляд. Саме літературною мовою спілкуються освічені люди. Від рівня її вживання в певному суспільстві багато в чому залежить формування культурних цінностей і поведінкових тактик наступних поколінь носіїв мови. Звідси нагальна потреба відповідності мови медіа літературним нормам, оскільки саме ЗМІ вважаються (вільним або мимовільним) розповсюджувачем ненормативної мови, негативно впливаючи на мовні смаки читача/слухача/глядача.

Оскільки недбале оформлення тексту знижує рівень довіри до нього вдумливого, освіченого читача і руйнує комунікативний зв'язок між автором і аудиторією, медіа повинні не просто гармонізувати мовне спілкування, а й бути відповідальними перед суспільством за чистоту і правильність вживання української мови. Натомість спостерігається ситуація порушення журналістами і ведучими сполучення слів у реченні та неправильного утворення граматичних форм тощо. Подібна лінгвістична недбалість призвела до збідніння мовної культури, до безкарного використання в публічних промовах лайливої, нецензурної, повсякденної лексики. Це, на жаль, стає нормою мовної поведінки [1, с. 35]. Тому сьогодні вкрай важливо осмислити вплив мови ЗМІ в нових умовах з урахуванням процесів, що відбуваються в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мову мас-медіа активно вивчають у лінгвістиці. Це засвідчує вагомий доробок науковців, присвячений цьому питанню. Підґрунтям для нашої наукової розвідки слугували праці українських мовознавців, у яких висвітлено вплив медіа на формування культури мовлення (Лисинюк М. [1], Нечипоренко А. [2], Стишов О. [3]), лексичні інновації в мові українських медіаресурсів (Богославська О. [4], Дацишин Х., Джулай Є. [5], Демешко І. [6], Заліпська І. [7], Михайличенко М. [8], Ленько О., Струганець Л. [9]).

Мета статті – дослідити проблемні питання впливу медіа на морфологічну складову української мови.

Виклад основного матеріалу. У ХХІ столітті внаслідок масштабного розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій, стрімкого розширення масових комунікацій, поширення інтернету та видозміни традиційних ЗМІ мова мас-медіа і тексти масової комунікації, або медіатексти, стали однією з найпопулярніших форм функціонування мови в сучасному суспільстві [1, с.35].

Центральною комунікативною ознакою мови є правильність – дотримання норм сучасної української мови. Одним із основних лінгвальних ідентифікаторів правильності є дотримання та досконале володіння морфологічними нормами української літературної мови [7, с. 14]. Мас-медіа – це феномен, що є генератором інформації, матеріальне вираження якої відбувається через мову. Саме тому засоби масової інформації виконують роль каналу, який може породжувати нову чи заперечувати стару систему функціонування мови, а отже, диктувати межі культури українського слова [10, с. 175].

Мова сучасних мас-медіа формується під впливом суспільно-політичних подій, які зумовлюють появу нових лексем. Мовлення є засобом інтерпретації власної думки щодо конкретних явищ та подій.

Тож на мові постійно позначаються різноманітні зміни в державі. У мовленні сучасних мас-медіа помітними є тенденції, пов'язані з демократизацією та лібералізацією суспільства [4, с. 12].

Дотепер науковці відзначають заполітизованість суспільства, аудиторія цікавиться політичними новинами в країні, роботою керівних органів, уважно слідкує за коментарями членів уряду. Аналіз інтерв'ю окремих урядовців дав змогу вченому Нечипоренко А. Ф. визначити типові помилки у мові депутатів.

Установлено, що 23 % відхилень складають орфоепічні неточності, зокрема фіксується нетрадиційне для української вимови акання: [а]кремі, [а]собливо, [а]станній, чітк[а], п[а]чаток, [а]кремих к[а]мандирів, жорстк[а] тощо; нерозрізненість у вимові е/є, и/і: сЄрйозно, зІмовий, пЄнсій, грІвен; наголоси: вІмоги, не бУло, нОвий, провЕли, листОпада. 24 % припадає на лексичні помилки, серед них русизми: я рахую, невірне рішення, скачок в економіці, в обличчі президента (замість в особі), вірно приймати рішення, крайня необхідність, бувший президент, приймати участь, мутна вода; не розпізнавання паронімів, що призводить до порушення точності висловлення: зокрема компанія–кампанія, відносини–відношення, стан–становище–положення. 53 % помилок у мові депутатів – граматичні: Роттердаму (замість Роттердама) тощо [2, с. 69].

Телебачення, порівняно з іншими засобами масової інформації, значно більше може впливати на формування культури мовлення, оскільки охоплює широку аудиторію, усі сфери життя, популяризує новітні входження, формує мову, тож, вочевидь, через телеэфір повинна вестися активна пропаганда української мови.

Розглянемо деякі примітні новотвори у мовленні журналістів, що свідчать про здатність формувати та пропагувати нові норми саме у площині медіа. Останнім часом глядачі помічали у матеріалі викладу слова/форми слів, варіативні форми, які часто сприймаються як порушення/відхилення від усталених норм, проте насправді мають іншу природу та мотивацію використання.

На граматичному рівні кількісно найбільша група помилок стосується відмінювання іменників. Серед них переважають неправильні форми іменників чоловічого роду II відміни однини в родовому відмінку. Струганець Л., Ленько О. [9] зафіксували відхилення у мові різних учасників в програмах українських телеканалів, наприклад, «служниці особливого католицького ордена» (замість ордену); «у мене не було навіть спального мішку» (замість мішка); «з потяга евакуювали» (замість потягу); «тарифи для гуртожитка» (замість

гуртожитку); «не мав паспорту» (замість паспорта); «сніг не прилипає до асфальта» (замість асфальту); «прямували до Конотопа» (замість Конотопу).

Також помилки зафіксовано й у інших випадках відмінювання. Спостерігається порушення норм у формах:

– орудного відмінка (неправильне утворення слова, хибний вибір закінчення): «з численними переломами» (замість переломами); «перевіряти це ми будемо разом з моєю гостею» (замість гостею);

– місцевого відмінка: «неможливо було лежати в постілі» (замість постелі); «по гoram стрибати (замість горах)».

Труднощі виникали і з вибором правильної форми імен, зокрема у родовому та кличному відмінках: «Ігора принижували і били» (замість Ігоря); «доброго дня, пане Олександр» (замість Олександрє); «дивіться, скільки покупців у Любов Іванівни» (замість Любові); «Настю, привіт!» (замість Насте).

Траплялися випадки, коли журналісти роблять помилки не лише у межах одного відмінка (неправильне закінчення, відсутність чергування голосних), а взагалі обирають неправильну форму відмінювання: «близько двох тисяч людей перебувають на обліку станом на початку цього року» (замість початок (З. в.); «гуртом на порятунок парашутистці» (замість парашутистки (Р. в.)).

Крім того, помічені були нормопорушення у числівниково-іменникових конструкціях: «взяли участь чотири вантажних автомобільних гігантів» (замість гіганти); «шістдесят два народних депутата» (замість депутати).

До іменникових відхилень відносимо також неправильну родову кваліфікацію форм: «варикоз вен третьої степені» (замість третього степеня); «щеплення від корі» (замість кору).

Цікавими є спостереження вчених за використанням незмінних іншомовних іменників. Звернемо увагу на лексему «авто», яка, як відомо, не відмінюється і не набуває форми множини. Часом ведучі змінюють це слово у контексті повідомлення. Проте вже у наступних висловлюваннях, самі собі суперечивши, говорять правильно: «учасники акцій зібрались на перехресті вулиць, де стався вибух авта (замість авто. – **Авт.**), яким він кермував»; «ці копи, як і попередники, зупиняли перші ліпші авта... Втік на авто, лишивши напарника».

Таку варіантність можна пояснити тенденцією до використання форм, які обговорює лінгвосоціум у контексті реформування правопису. Проте варто зазначити, що такі випадки поодинокі. Переважно вживання аналізованої лексики у мовленні телекомунікаторів нормативне:

«23-річний водій намагався втекти та зняти номерні знаки з авто»; «кошеня забилося під авто» [9, с. 40–45].

Також виявлено морфологічні модифікації в утворенні іменників на позначення осіб за допомогою таких суфіксів:

-ар: мітингар (мітингарі) = учасник мітингу; кіоскар (кіоскарі) = власник або працівник кіоску; службар (службарі) = той, що перебуває на службі, службовець;

-івець (-овець): атівець (атовці) = учасник АТО; спортовець (спортовці), спортівець (спортівці) = той, хто займається спортом, спортсмен; посадовець (посадовці) = той, що обіймає певну посаду; інтернатівець (інтернатівці) = той, хто живе в інтернаті; бізнесовець (бізнесовці) = людина, яка займається бізнесом; урядовець = член уряду;

-ист: галерист (галеристи) = працівник галереї;

-ник: урядник (урядники) = службова особа; цілувальник (цілувальники) = той, що цілується; музейник (музейники) = працівник музею; милувальник (милувальники) = той, хто захоплюється побаченим; очільник (очільники) = той, хто очолює; протестувальник (протестувальники) = той, хто протестує; займальник (займальники) = той, хто займає гроші; комунальник = працівник комунальних служб, дорожник (дорожники) = працівник дорожної служби, військовик (військовики) = військослужбовець.

Так, іменники жіночого роду творяться за допомогою суфіксів -ин(я) та -к(а), останній з яких є більш продуктивним. Новоутворені слова дають змогу заміни прикладки «жінка-...» однослівним варіантом, чим забезпечується й «мовна економія»: -ин(я): продавчиня (продавчині) = жінка-продавець; мисткиня (мисткині) = жінка-митець; педіатриня (педіатрині) = жінка-педіатр; майстриня (майстрині) = жінка-майстер; членкиня (членкині) = жінка, яка є членом певної організації; місциня (місцині) = місцева жителька; -к(а): прем'єрка (прем'єрки) = жінка-прем'єр, реформаторка (реформаторки) = жінка-реформатор, дипломатка (дипломатки) = жінка-дипломат [2, с. 68].

Спираючись на активні словотвірні моделі, відбувається блокування іменників на позначення назв осіб на -чик / -щик, -щиц'-, деяких запозичень на користь -ач, -ник, -ець (-івець), -ач; -ниц' -: настрійщик – настроювач (настроювачі), екіпіровщик – екіпірувальник (екіпірувальники), комп'ютерщик – комп'ютерник (комп'ютерники), закройщик – закрійник (закрійники), кровельщик – покрівельник (покрівельники), зломщик – зломник (зломники), наговорщик – обмовник (обмовники), перекупщик – перекупник (перекупники),

лімітчик – лімітник (лімітники), шліфовщик – шліфувальник (шліфувальники), обманщик – ошуканець (ошуканці), мусорщик – сміттяр (сміттярі), автопогрузчик – автотранспортувач (автотранспортувачі); дилер – торговець (торговці); обмеження девербативів на -к(а) з процесуальною семантикою за рахунок розширення функціонування моделі на -н'н'-: парковка – паркування, поставка (газу) – постачання (газу), розвідка – розвідування (корисних копалин), стиковка – стикування (корабля), трактовка – трактування (питань), заміна активних дієприкметників девербативами субстантивного та ад'єктивного блоків: мітингуєчий – мітингувальник (мітингувальники), агітуєчий – агітатор (агітатори), виконуєчий – виконувач (виконувачі), виснажуюча – виснажлива (програма), виступаєчий – промовець (промовці) (зазначили); у відносних прикметниках – розширення дії моделі із суфіксом -ов(ий): бізнесовий, спонсорський; іменників на -изації- /-ізації-: доларизація, бартеризація, тінізація; фемінітивів: дизайнерка, лідерка, міністерка, манікюрниця [6, с. 298].

Відмінювання числівників теж становить велику частку від загальних граматичних відхилень на телебаченні:

– відмінкове закінчення числівника тисяча: «у тисяча храмів» (замість у тисячі храмах);

– відмінювання числівників дев'яносто, сто: «близько сто років» (замість ста); «у дев'яносто зі ста випадків» (замість дев'яноста);

– відмінювання числівників, які позначають інші десятки і сотні: «концерти у тридцяти п'ятих містах України» (замість тридцяти п'яти або тридцятьох п'ятих); «провели більше ніж чотирьохсот годин у репетиційній залі» (замість чотириста годин); «цей цілющий гейзер був відкритий ще у семидесятих» (замість сімдесятих); «норма не вище семидесяти п'яти» (замість сімдесяти п'яти); «близько триста п'ятдесятих сімей» (замість трьохсот п'ятдесяти); «представник чотирьохста громад» (замість чотирьохсот); «з п'ятисот жителів» (замість п'ятисот);

– відмінювання числівників від одного до десяти: «познайомили вас з п'ять трендів цього року» (замість п'ятьма трендами).

Вживання форм інших частин мови (дієслів, прикметників, прислівників, займенників) становить меншу частину граматичних помилок. Виділяють такі:

1) дієслівні:

– неправильне утворення особових форм дійсного способу: «декілька раз заглядувала, але боялась взяти» (замість заглядала); «квитки розкупалися миттєво» (замість розкуповувались); «сюжет

побачуть глядачі» (замість побачать); «потім такі компанії банкрутують» (замість банкрутують);

– використання ненормативних форм дієприкметників: «стане єднаючим фактором» (замість єднальним); «багато діючих політиків» (замість чинних); «культура є підсилюючим фактором» (замість підсилювальним);

2) прикметникові:

– неправильне утворення форм ступенів порівняння якісних прикметників: «самих кваліфікованих дипломатів» (замість найбільш кваліфікованих); «саме головне – це бажання» (замість найголовніше); «проголосувати за самий класний номер» (замість найкращий) [9];

– функціонування словотвірних варіантів нової лексики: зомбувальний – зомбуючий, спонсорувальний – спонсоруєчий [3];

– блокування прикметників на -ональн(ий) на користь моделей на -н(ий): категоріальний – категорійний; усунення прикметникових похідних на -очн(ий) на користь моделей на -ов(ий): виставочний – виставковий, оціночний – оцінковий / оцінний; витіснення дієслівних інтерфіксів -ир-/-ір-: продюсирувати – продюсувати [6, с. 298];

3) займенникові: невиправдане нагромадження займенників: «натуральна тканина, вона може коштувати» (замість натуральна тканина може коштувати);

4) прислівникові: неправильне утворення форм ступенів порівняння прислівників: «більш глибоко дивитись» (замість глибоко); менш масштабніше повторять (замість менш масштабно); «слідкують більш уважніше» (замість уважніше) [9, с. 40–45].

Досліджено, що сучасні засоби масової інформації впливають на морфонологічні процеси у творенні девербативів в українській мові. Так, медіа пропонують девербативи субстантивної зони на -н'н'- від іншомовних дієслів, при цьому втративши словотвірні способи розрізнення дії та наслідку: аверсування, конверсування, глобалізація та ін. Для нових похідних зі значенням абстрактної дії характерним є черескряковий словотвір (творення не від дієслова, а безпосередньо від іншомовного іменника): брендування, спікерування [6, с. 299].

При творенні девербативів субстантивної та ад'єктивної зон переважають комплексні морфонологічні операції (охоплюють два і більше види). Словотвірні гнізда з вершинними дієсловами в процесі еволюції мови набувають певних складників на позначення:

1) назв осіб: відроджувальник, впроваджувач, грантодавець, апелювач, зцілювач, пожертвувач, паркувальник, рекламолюб;

2) опредметнених дій (станів): легітимізація, лобіювання, всезрівнялівка, трубоподіл, почутини, словотеча;

3) конкретних понять: рубанець: кодовані рубанці (титри до сюжету).

У творенні девербативів загальною морфонологічною операцією є усичення дієслівної фінали, що супроводжує зміну акцентної позиції, у комплексі з іншим морфонологічним засобом (консонантні чергування на морфемному шві, вокалічні – у кореневій морфемі, інтерференція, а інтерфіксація виявлена у творенні складних слів, міжкореневими морфемами). Трансформації зазнають переважно кінцеві консонанти кореневих морфем. Процес деривації уможливають морфонологічні операції, які трансформують твірну основу в похідну [6, с. 299].

Також телерадіожурналісти часто неправильно будують словосполучення з прийменниками. Наприклад, сполучення з прийменником *на* в багатьох випадках замінилися конструкціями зі словами *до, в, через, за, про, від, проти, з*, а також відіменниковим прийменником *протягом*.

Виокремлюємо кілька випадків неправильного вживання прийменника *на* у медіапросторі. Не можна вживати прийменник *на* на позначення:

- деяких часових відношень: на наступний день – нормативне наступного дня, на цих вихідних – правильно цими вихідними, на днях відбулась – пор. цими днями відбулась, на другий день – правильно іншого дня, на минулій неділі – відповідно до норм минулого тижня, на протязі тижня – правильно упродовж тижня;

- об'єктних відношень: одружитися на однокурсниці – українською одружитися з однокурсницею, розмовляти на англійській мові – нормативне розмовляти англійською мовою, навчатися на рідній мові – правильно навчатися рідною мовою, купити на готівкові гроші – нормативне купити за готівку, накликати на себе підозру – згідно з нормами викликати до себе підозру, підписка на газети – правильно передплата газет, податок на кого, що – згідно з правилами податок з кого, чого, говорити на декількох мовах – правильно говорити декількома мовами, бути на перших ролях – українською бути в ролі лідера;

- обставинних відношень: летіти на літаку – правильно летіти літаком, на зворотному шляху – пор. по дорозі назад, вертаючись назад, пливти на пароплаві – правильно пливти пароплавом;

- фразеологізмів та деяких стійких словосполучень: берегти на чорний день – правильно берегти про чорний день, всім смертям на зло – українською двом смертям не бувати, легкий на підйом – нормативне повороткий, моторний, легкий на підмову, на всякий випадок – нормативне про всяк випадок, на птичих правах – правильно без

законних підстав, без права, як на підбір – правильно один в один, як один, скочити на ноги – українською схопитися, На поміч! – правильно Рятуйте!, на худий кінець – правильно у найгіршому разі, один на один – українською сам на сам [2, с. 49–50].

Інші неправильно побудовані словосполучення з прийменниками: заходи по покращенню, входити в коло, по кількості родин, по структурі, із-за обставин, в повній мірі, питання по звільненню, працюють по принципах, відмінювання числівників та узгодження числівників з іменниками: сто п'ятдесяттю, 53 суб'єкта [2, с. 69].

Тож гіпотетично ці ж помилки можуть інтегруватися у мовлення українців [2, с. 69]. Саме тому і виникає нагальна потреба вивчення проблематики мови ЗМІ як віддзеркалення поточних процесів у суспільстві. Таке формулювання проблеми не випадкове, адже сучасні медіа, зважаючи на їхню суспільну значущість, масовість і доступність, істотно впливають на духовні процеси, формують ціннісні настанови і, врешті решт, змінюють аксіологічну картину соціуму [1].

Зміни в українській мові стосуються і періоду коронавірусної пандемії, за час якого до регулярного словообігу журналістів та людства загалом увійшло чимало нових лексичних одиниць. Дослідивши нову лексику, пов'язану з поширенням коронавірусу SARS-CoV-2, виявлено новотвори, які актуалізувалися в мові медіа, з'ясовано їхнє значення та спосіб утворення. Поняття «новотвори» пов'язане з терміном «інноваційний», який вказує на нові ідеї, методи або щось нове [11, с. 229], а у нашому випадку на утворення нових слів.

Поширеним способом творення слів з цієї тематики виявилось складання основ та складання слів. Однією з основ для творення неологізмів стали слова, що зберегли своє значення в складі новотворів: скептик, ідіот, дисидент. Масові заворушення через втому від карантину та самоізоляції призвели до появи нового контексту цієї лексики – протестного, що зумовило виникнення нових слів, наприклад, коронаскептик, ковідіот, ковід-дисидент тощо.

На відміну від нейтрально забарвлених лексем на кшталт «карантин», «самоізоляція», «ковід», ми маємо справу з емоційно забарвленими лексичними одиницями, що також містять оцінне судження. Людей, що не вірять у коронавірус і свідомо порушують карантин, назвали вищезгаданими словами:

- ковідіот – ковід + ідіот (образливе слово);
- ставлення самих порушників карантину до вірусу породило термін ковід-дисидент – ковід + дисидент (відступник), коронаскептик – корона (скорочення від «коронавірус») + скептик (людина, що не вірить у щось, не сприймає серйозно).

Бачимо, що друга частина кожного з цих слів залишається зі своїм звичним значенням, але приєднання інноваційної основи «корона» або «ковід» робить їх характерними саме для нашого часу [5, с. 48–49].

Складність сучасної мовної ситуації – в її багатовимірності. У загальних мовних процесах беруть участь не лише «старі» чинники, такі, як взаємодія функціональних стилів, розмовна мова, яка протиставляється книжковій, просторіччя, діалекти, які практично втратили значення, жаргони, а й нові, наприклад, інтернет, роль якого дедалі зростає. У цих умовах мова ЗМІ відіграє роль об'єднавчого чинника, своєрідного полігону, на якому випробовується взаємодія найрізноманітніших засобів. Будучи за своєю природою дуже проникною, масова комунікація включає в себе все, що має суспільне значення.

Таким чином, мову ЗМІ (масової комунікації) можна визначити як широку функціонально-стильову єдність, у межах якої об'єднуються мовні засоби різних функціональних стилів (насамперед газетнопубліцистичного), а також нелітературних засобів (просторіччя, жаргони). Критерієм включення слугують якості мовної одиниці – експресивність, що має оціночний характер, зручність (стислість) номінації та ін. Слід наголосити, що ці критерії є широкими і гнучкими, що відповідає сутності масової комунікації, яка охоплює практично всі сфери життя суспільства [1, с. 36–37].

Мова засобів масової інформації, яка охоплює доволі широку тематику, що включає і культуру, робить свій внесок у ці процеси, суттєво впливаючи на українську мову, а через неї – і на культуру. Незважаючи на помилки, мова медіа збагачує українську мову, насичуючи її оціночними зворотами, формуючи відточену мову, розвиваючи прийоми і методи дискусії і полеміки [1, с. 36]. У мові медіа поступово модифікуються загальноприйняті норми, змінюється сучасне українське мовлення, поступово поповнюється лексичний склад української мови, активно видозмінюються старі словникові форми, «реактивуються» питомі елементи, утворюються нові слова [2, с. 69].

Висновки. Отже, зараз спостерігається ситуація порушення журналістами морфологічних норм під час сполучення слів у реченні та неправильне утворення граматичних форм. На граматичному рівні кількісно найбільша група помилок стосується відмінювання іменників. Велику частину від загальних граматичних відхилень на телебаченні становить відмінювання числівників. Вживання форм інших частин мови (дієслів, прикметників, прислівників, займенників) становить меншу частину граматичних помилок. У мові медіапростору поступово

модифікуються загальноприйняті норми, змінюється сучасне українське мовлення, поступово поповнюється лексичний склад української мови, активно видозмінюються старі словникові форми та утворюються нові слова. Зовнішні впливи є одними з найбільш помітних факторів мовної еволюції. Перспективу подальшого дослідження убачаємо у вивченні рівня дотримання медіаресурсами орфоепічних, лексико-фразеологічних, синтаксичних, стилістичних та літературних норм.

Література:

1. Лисинюк М. В. Мова ЗМІ як показник мовної культури сучасного суспільства // *Культура і сучасність: альманах*. 2020. № 2. С. 33–38.
2. Нечипоренко А.Ф. Мова ЗМІ та її вплив на формування культури мовлення // *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2017. Том 32, Вип.122. С. 67–69.
3. Стишов О. Утвердження національної ідентичності у словотворенні // *Укр. мова і літ. в школах України*. 2014. № 3 (131). С. 16–19.
4. Богославська О. Лексичні особливості публіцистичних текстів Ю. Макарова та О. Покальчука // *Інновації та особливості функціонування ЗМІ України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, (м. Львів, 25 березня 2021 р.), Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. С.12-15.
5. Дацишин Х., Джулай Є. Лексичні інновації в мові українських ЗМІ в період пандемії коронавірусу // *Інновації та особливості функціонування ЗМІ України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, (м. Львів, 25 березня 2021 р.), Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. С. 48–52.
6. Демешко І. Нормативне використання девербативів в сучасній українській літературній мові. Наукові записки (Серія «Філологічні науки»). Вип. 137. 2015. С. 296–132.
7. Заліпська І. Я. Лінгвальні ідентифікатори як репрезентатори комунікативних ознак української мови // *Франкофонія в умовах глобалізації і полікультурності світу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*, (м. Тернопіль, 25 березня 2021 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. С. 13–15.
8. Михайличенко М. Вживання конструкцій з прийменником на в українському публічному мовленні // *Сучасна українська журналістика: історія, теорія, практика: Матеріали звітної наукової конференції за 2018 рік (секція «Журналістики»)*. Львів : ПАІС, 2019. С. 49–50.
9. Струганець Л., Ленько О. Українська мова в національному телефірі: моніторинг реалізації комунікативних ознак. Тернопіль : ТНПУ, 2019. 123 с.
10. Заліпська І. Я. Нормативність мови журналістів (на матеріалі медичних телепрограм) // *Регіональна журналістика: реалії, виклики, перспективи: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції* (м. Тернопіль, 15 квітня 2021 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. С. 175–177.
11. Kulichenko A., Polyezhaev Y. Innovative information and communication technologies for ergotherapists applied during English learning in Ukraine // *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2020. Vol. 10, No 2. P. 228 – 233 URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1002/papers/A_kulichenko.pdf

References:

1. Lysyniuk, M. V. (2020). Mova ZMI yak pokaznyk movnoi kultury suchasnoho suspilstva [The language of mass media as an indicator of the language culture of modern society]. *Kultura i suchasnist: almanakh – Culture and modernity: an almanac*, 2, 33–38 [in Ukrainian].
2. Nechyporenko, A.F. (2017). Mova ZMI ta yii vplyv na formuvannia kultury movlennia [Mass media language and its influence on the formation of broadcasting culture]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 32 (122), 67–69 [in Ukrainian].
3. Styshov, O. (2014). Utverdzhennia natsionalnoi identychnosti u slovotvorenni [Establishing national identity in word formation]. *Ukr. mova i lit. v shkolakh Ukrainy – Ukr. language and age in schools of Ukraine*, 3 (131), 16–19 [in Ukrainian].
4. Bohoslavska, O. (2021). Leksychni osoblyvosti publitsystychnykh tekstiv Yu. Makarova ta O. Pokalchuka [Lexical features of journalistic texts by Yu. Makarov and O. Pokalchuk]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Innovatsii ta osoblyvosti funktsionuvannia ZMI Ukrainy» – Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Innovations and Peculiarities of the Functioning of Mass Media of Ukraine»*. – Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 12-15 [in Ukrainian].
5. Datsyshyn, Kh., & Dzhulai, Ye. (2021). Leksychni innovatsii v movi ukrainskykh ZMI v period pandemii koronavirusu [Lexical innovations in the language of the Ukrainian mass media during the coronavirus pandemic]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Innovatsii ta osoblyvosti funktsionuvannia ZMI Ukrainy» – Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Innovations and Peculiarities of the Functioning of the Mass Media of Ukraine»*, Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 48–52 [in Ukrainian].
6. Demeshko, I. (2015). Normatyvne vykorystannia deverbatyviv v suchasni ukrainskii literaturnii movi [Normative use of deverbatives in the modern Ukrainian literary language]. *Naukovi zapysky (Seriia «Filolohichni nauky») – Scientific Notes (Philological Sciences Series)*, 137, 296–332 [in Ukrainian].
7. Zalipska, I. Ya. (2021). Linhvalni identyfikatory yak reprezentatory komunikatyvnykh oznak ukrainskoi movy [Linguistic identifiers as representatives of communicative features of the Ukrainian language]. *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Frankofoniia v umovakh hlobalizatsii i polikulturnosti svitu» – Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference «Francophonie in the Globalization and Multicultural World»*. Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 13–15 [in Ukrainian].
8. Mykhailychenko, M. (2019). Vzhlyvannia konstruktivnykh z pryimennykom na v ukrainskomu publichnomu movlenni [The use of constructions with the preposition na in Ukrainian public broadcasting]. *Materialy zvitnoi naukovo konferentsii za 2018 rik (seksiia «Zhurnalistyky») «Suchasna ukrainska zhurnalistyka: istoriia, teoriia, praktyka» – Materials of the reported scientific conference for 2018 (section «Journalism») «Modern Ukrainian journalism: history, theory, practice»*, Lviv : PAIS, 49–50 [in Ukrainian].
9. Struhanets, L., & Lenko, O. (2019). Ukrainska mova v natsionalnomu teleefiri: monitoryng realizatsii komunikatyvnykh oznak [The Ukrainian language in national television: monitoring the implementation of communicative features], Ternopil: TNPU, 123 p.

10. Zalipska, I. Ya. (2021). Normatyvnist movy zhurnalistiv (na materiali medychnykh teleprohram) [Normativity of the language of journalists (based on the material of medical TV programs)]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovoï internet-konferentsii «Rehionalna zhurnalistyka: realii, vyklyky, perspektyvy» – Materials of the International Scientific Internet Conference «Regional Journalism: Realities, Challenges, Prospects»*, Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 175–177 [in Ukrainian].

11. Kulichenko, A., & Polyezhayev, Y. (2020). Innovative information and communication technologies for ergotherapists applied during English learning in Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 10 (2), 228 – 233. Retrieved from http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1002/papers/A_kulichenko.pdf.